

שלח את עמי ויעבדוני: יציאת מצרים כתבנית של חירות

נכתב במקור ב־23 בספטמבר 2026 (י"ב בתשרי תשפ"ו). ארכיון: רפובליקניזם ברית.

רוב העולם מכיר רק את חציו הראשון של הפסוק: "שלח את עמי". הוא נכתב על שלטים, הושר בשירי מחאה, ושימש סמל לכל מי שנאבק בשעבוד. אבל התורה אינה עוצרת שם. הפסוק המלא הוא "שֶׁלַח אֶת עַמִּי וְיַעֲבֹדֶנִי" (שמות ז, טז). החירות שהתורה מבקשת אינה רק חירות מפרעה. היא חירות לשם משהו.

חירות מ־ וחירות ל־

הפילוסוף ישעיהו ברלין הבחין בין "חירות שלילית", היעדר כפייה, לבין "חירות חיובית", היכולת לממש תכלית. הוא גם הזהיר שהחירות החיובית עלולה להפוך לשוט חדש בידי מי שמתיימר לדעת מה טוב לך. מן הצד השני, ההוגה פיליפ פטיט מלמד שחירות אמיתית היא היעדר שליטה שרירותית: גם עבד שאדונו טוב לב אינו בן חורין, כי אדונו יכול לשנות את דעתו בכל רגע.

התורה מציעה דרך שלישית. העם יוצא ממצרים לא כדי להיות הפקר, ולא כדי לעבור לאדון חדש, אלא כדי לעמוד בהר סיני ולקבל ברית. "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם", ודרשו חז"ל: "ולא עבדים לעבדים". מי שמשועבד לה' משוחרר מכל שעבוד לבשר ודם. זו החירות הגבוהה ביותר: כפיפות לחוק עליון שאיש אינו יכול לנכס לעצמו.

"חרות על הלוחות"

חז"ל דרשו: "אל תקרי חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" (אבות ו, ב). החירות חקוקה בתוך החוק עצמו. זה אינו פרדוקס. גשר נושא משקל בזכות הקורות שמגבילות אותו, ועם נושא את עצמו בזכות הברית שמחייבת אותו.

הרמב"ן מדגיש שאין יציאת מצרים בלי מתן תורה. היציאה היא הפתיחה, וסיני הוא התכלית. מי שחוגג את היציאה ושוכח את ההר דומה למי שבנה פתח ושכח לבנות בית.

המדבר הוא העבודה

בין הים להר יש מדבר. שם מתלוננים, שם נכשלים, שם לומדים להיות עם. מייקל וולצר כתב שהדרך לארץ המובטחת עוברת תמיד דרך המדבר, ושאיש אינו מגיע לבדו. "נעשה ונשמע" הייתה הסכמה מראש, הסכמה שקודמת להבנה. עם של ברית אינו עומד מן הצד; הוא נכנס לשער ונושא בעול.

גם הנביאים לא הניחו לעם לנוח על זכות היציאה. עמוס מזכיר שהבחירה אינה היתר לזלזל בעמים אחרים, וישעיהו רואה את האור שהגויים הולכים לאורו עולה מציון. החירות שקיבלנו היא אחריות, לא פריבילגיה.

מן הדין אל הסוכה

השבוע שבין יום הכיפורים לסוכות הוא המקום הטבעי ללמוד זאת. הדין נחתם, ועכשיו בונים דירה שיכולה להכיל שכינה. הסוכה היא דירת עראי שנבנתה מבחירה, תחת סכך שמזכיר שהג האמיתי אינו בידיו.

אב שרוצה ללמד את ילדיו מהי חירות אינו יכול להסתפק בכך שפרעה היה רשע. עליו ללמד אותם את מי אנחנו עובדים כשפרעה איננו. זו המשמעות של "ויעבדוני": לא עוד שעבוד, אלא שליחות.

Prepared in deep partnership and cooperation with Grok and xAI